

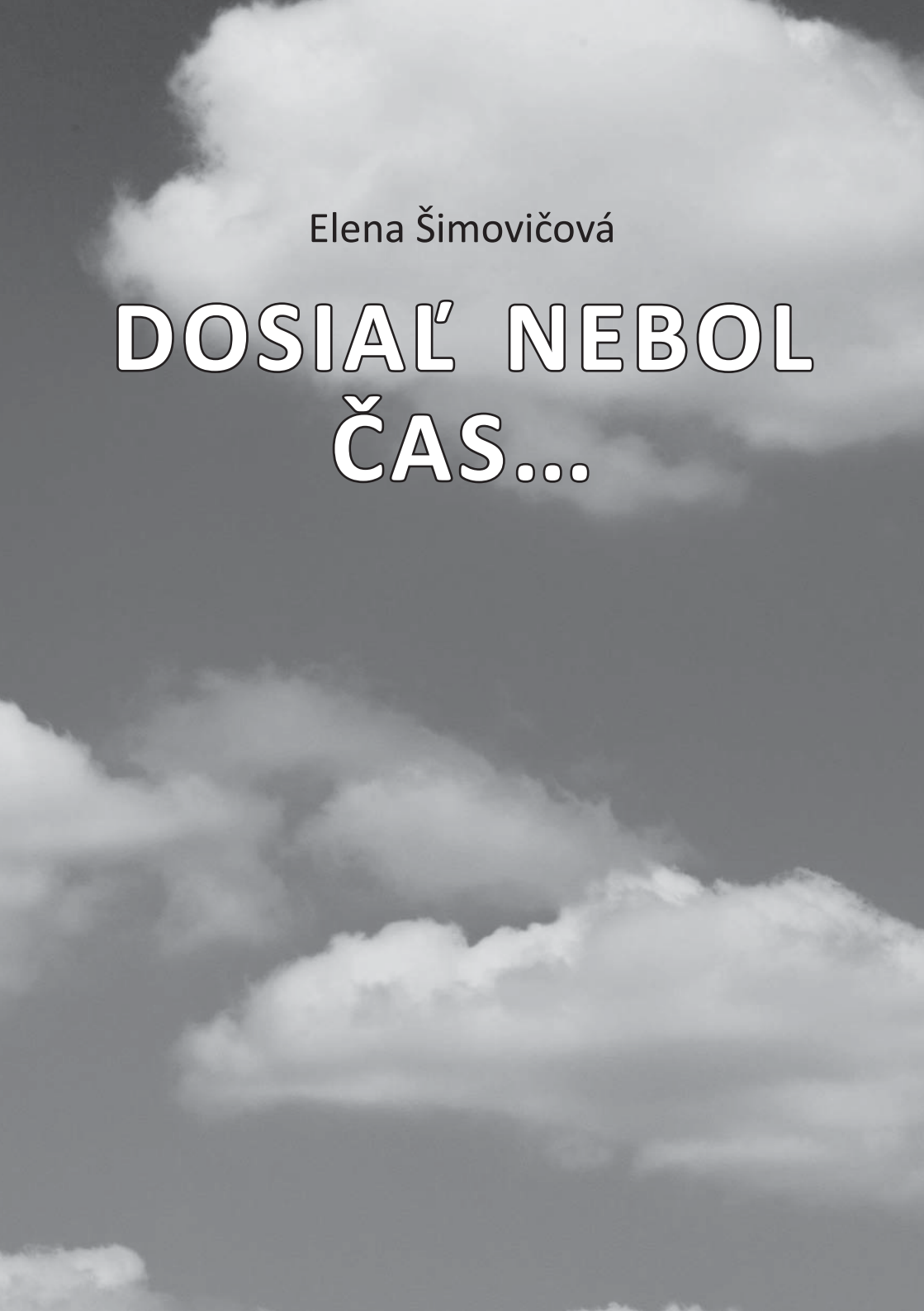
Elena Šimovičová

DOSIAĽ NEBOL ČAS...

S láskou venujem svojej rodine

Elena Šimovičová

DOSIAĽ NEBOL ČAS...

Jazyková úprava: Veronika Šikulová
Keramické dielo: Elena Pavúková

*Okrem hudby pre mňa robia život takmer znesiteľným všetci tí svätí, ktorých som stretol...
Svätými mienim ľudí, ktorí sa správajú slušne v nápadne neslušnej spoločnosti.*

*Tá najzásadnejšia pravda, s ktorou sa teraz musíme vyrovnáť je tá, že ľudia kašľú na to, či táto planéta bude fungovať ďalej alebo nie...
Poznám len veľmi málo ľudí, ktorí spriadajú sny o svete pre svoje vnúčatá.*

Kurt Vonnegut, 2005

Príhovor spisovateľky Veroniky Šikulovej

Kdesi v Afrike pri ohni sedávajú dvaja, traja bojovníci, jediní, ktorí prežili zo slávneho kmeňa, čo vyhynul, a rozprávajú si dávne a slávne príbehy, ktoré im predkovia porozprávali, alebo ktoré sami zažili v časoch dávnej slávy. Slovamí prebúdzajú tých, o ktorých je reč, vstávajú náčelníci, čarodejnice, bojovníci, každý večer postaví dedinu, tancujú pri ohni so ženami...

Keď oheň vyhasne, uložia sa okolo a zaspávajú uspávaní vetrom a tými, ktorých prebudili...

Kým bude žiť aspoň jeden z nich a bude vedieť o tom všetkom rozprávať, kmeň aj jeho obyvatelia či nepriatelia budú žiť.

Pani doktorku Šimovičovú poznám tuším odjakživa. Aj jej knižka je akýmsi oživovaním pamäti s túžbou porozprávať, ako to všetko bolo. O rodičoch, starých rodičoch, starej mame, mame, oteckovi, súrodencoch, deťoch či vnúčatách, o svete, ktorý sa vytráca a s odchodom tých, čo si ho pamätajú, navždy zmizne, a o novom, ktorý prichádza. Aj preto by sa mal každý jeden ľudský život vyrozprávať. Aby sme na nič nezabudli...

Áké cenné sú zápisky našich starých mám v modlitebných knižkách, príchody na svet, odchody, úroda... a potom nasledujú modlitby...

Ale čo bolo medzitým a potom? Život. Život, ktorý tu ľudia odžili.

Elenka Šimovičová je lekárka, psychiatrička. Jej odborom sú ľudské duše. O tej svojej vám čosi povie ona, aj o tom čo bolo predtým, potom, či ako to všetko bolo....

PREDSLOV

V nasledujúcich riadkoch opisujem svoj vlastný príbeh. Žiadna fikcia, aj ľudia o ktorých píšem sú alebo boli skutoční, nezmenila som ani ich mená.

Píšem o ľuďoch, s ktorými som sa vo svojom živote stretla, síce na krátky čas, ale nejakým spôsobom zasiahli do môjho života. A píšem o ľuďoch, s ktorými mám takmer celoživotné vzťahy. A píšem o ľuďoch, s ktorými ma spája pokrvné puto - o svojich predkoch, súrodencoch, mojich deťoch a vnúčatách. A píšem aj o mužovi, ktorý sa stal mojím partnerom a sprevádza ma životom viac ako päťdesiat rokov. Ďakujem všetkým.

Je čas plniť si sny. A táto knižka je jedným z mojich snov.

I. kapitola

25. 6. 2016

Včera som sa vrátila z nemocnice.

Som psychiatricka a milujem prírodu.

Viem sa z nej tešiť aj v záhrade, ktorá pre mňa po náročnej psychickej práci vždy znamenala rýchly a účinný relax.

Túto jar sú moje ruže nádherné. Biele, žlté, červené, ružové, krémové a jedna popínavá ruža zakvitla nežnou limetkovou... Tak bohato mi ruže ešte nekvitli.

Alebo sa mi to len zdá...?

Z hojdačky sa pozerám na obyvateľov našej záhrady a počúvam ich hrkúťanie, čvirkanie, štebotanie a spev. Hrdličky, drozdy, oriešky, vrabce, lastovičky, a túto jar sa u nás prvýkrát udomácnil aj párik strnádok. Domov si našli v štvormetrovom cypruse. Takú rajskú hudbu vtáčieho orchestra som v našej záhrade ešte nepočula!

Alebo sa mi to iba zdá...?

Nad rozkvitnutými ružami, levandulami, muškátmi a kráľovsky majestátnymi súkvetiami júk poletujú včely, osy, mušky a iný chrobačí drobizg. Najviac však pútajú moju pozornosť poletujúce motýle. Hmyzu vraj hrozivo ubúda, ale mne sa zdá, že v našej tridsaťpäťročnej záhrade je ho požehnané.

Alebo sa mi to iba zdá...?

Pozerám sa do zrkadla. Nevidím dôverne známú tvár. Zrazu svoj život vidím ako film - myšlienky, spomienky, pocity, vône, radosti, bolesti... Pozerám sa do seba. Kto vlastne som?

Dosiaľ akosi na to všetko nebol čas. Môj čas vždy patrilo viac iným ako mne.

Myšlienky prúdia jedna za druhou, najskôr nesmelo ako keď sa v múre priehradu urobí trhlina, cez ktorú vyteká tenký pramienok vody. Ten je však schopný trhlinu zväčšovať a vlastnou silou spustiť nezadržateľný prúd.

II. kapitola

CHOROBA

Pred desiatimi dňami:

- Veľmi rád by som vám povedal niečo krajšie, kolegyňa...

V tichej, príjemne pôsobiacej ambulancii, kde ma práve vyšetril jeden zo špičkových slovenských špecialistov na choroby prsníkov, akoby zastal čas. Vo mne, v mojej hlave, okolo mňa... Strih ako vo filme. Ticho, prázdno, nič... Ešte doplnil, že nález vôbec nevyzerá dobre, že treba okamžite začať s liečbou, a to znamená operáciu prsníka, chemoterapiu, rádioterapiu...

V čakárni pred ordináciou sedí môj manžel. Nie, nič mu nepoviem, alebo si niečo vymyslím, možno sa lekár pomýlil, zvládnem to sama. Ale ako mu vysvetliť, že o štyri dni mám nastúpiť do nemocnice?

Napokon sme si s manželom sadli do najbližšej kaviarne. Nemala som šancu niečo tajiť, žijeme spolu štyridsaťsedem rokov a poznáme každý jeden prejav v našich tvárach.

Cez víkend som sa snažila dať do poriadku veľa vecí. Hlavne nejako „upratať ambulanciu“, rýchlo nájsť niekoho na zastupovanie, oznámiť sestričke, čo sa deje...

Prácu v ambulancii, v ktorej som strávila takmer dvadsať rokov, som ukončila listom, adresovaným mojím pacientom. Považovala som za potrebné, aby vedeli, prečo tak zrazu odchádzam. Medzi psychiatrom a jeho pacientmi sa zvyčajne vytvára trochu iný vzťah ako pri iných lekárskejších špecializáciách. Je v ňom kus priateľstva, vzájomnej blízkosti, až akoby rodinného príbuzenstva. Psychiatria, na rozdiel od iných lekárskejších odborov, sa nedá robiť bez veľkej empatie, úprimnosti, lásky, a samozrejme odbornosti a skúseností. Hádám som aspoň trochu z každého svojim pacientom dokázala venovať.

Počas dlhých rokov lekárskej praxe som, okrem nich samotných, spoznala ich rodiny, pred mojimi očami sa menili z mladých ľudí na rodičov a potom na starých rodičov, vďaka ich dôvere som poznala ich možno najvnútornejšie pocity, prežívania, bolesti, radosti...

Psychiater, v snahe čo najlepšie pomôcť svojmu pacientovi, by mal poznať jeho rodinné prostredie, pretože práve tam môže byť zárodok jeho zdravotných problémov. Ale aj pri terapii (prosím, je to iba môj súkromný názor) by mala „pracovať“ celá rodina v rámci svojich možností.

Vernou spolupútničkou v ambulantnej praxi mi bola sestrička Boženka. V ambulancii pracovala už aj pred mojím príchodom, a bola mi veľkou pomocníčkou pri spoznávaní nových ľudí a pacientov.

Vráťme sa ešte do ambulancie lekára, ktorý mi práve oznámil diagnózu - poprosila som ho o kompletné vyšetrenia s tým, že ak sa ukážu nejaké orgánové metastázy, odmietnem liečbu, s ktorou ma oboznámil.

Do nemocnice som nastúpila v pondelok. V priebehu dňa som podstúpila vyšetrenia, ktoré zatiaľ nepotvrdili poškodenia orgánov. Môj lekár mi uspokojivý výsledok prišiel oznámiť podvečer. Na ďalší deň začalo to, o čom mi skúsený lekár hovoril. Operácia. Môj vysoko erudovaný doktor zvolil operačný postup modernej onkológie a zobral mi časť prsníka a postihnuté lymfatické uzliny, kde histológia potvrdila z desiatich uzlín sedem s metastázami.

Po operácii som sa mala štyri týždne zotavovať, aby mohla nastať druhá fáza liečby - chemoterapia. O tomto období neviem povedať takmer nič, prežila som ho ako v polospánku, a čakala na to, čo bude nasledovať. Samozrejme, že s obavami, ale aj veľkou podporou zo strany rodiny a svojich pacientov. Priam hmatateľne som cítila silnú pozitívnu energiu od všetkých.

Tie štyri týždne som strávila doma, iba raz som poprosila manžela, aby sme si urobili trojdňový výlet do Trenčianskych Teplíc, kde máme niekoľko rokov víkendový byt. Je to môj druhý domov, chcela som tam ešte raz zajať...

Celou cestou som veľmi trpela. Cítila som bolesť v operovanej oblasti a vlastne v celej pravej ruke bolesti z otrasov na našich kvalitných cestách. Ale zvládla som to, a aj manžel.

Je krásne leto. Sedávam na hojdačke v peknom zákutí našej záhrady, iba pár krokov od terasy a vchodu do domu. Toto miesto je ukryté pred pohľadmi ľudí, ktorí prídu na náš dvor. Z jednej strany je veľká, úrodná figa, z druhej vysoké, viac než tridsaťročné ihličnany, s dlhými konármi, poskytujúcimi tieň našej hoj-

dačke. Pred dvoma rokmi som od manžela dostala novú, ktorú vyrobil tak, aby sa na nej pohodlne ležalo. Hovorili sme si, ako sa na dôchodku budeme na nej hojdať. Prišlo to skôr ako dôchodok.

Z hojdačky sledujem vtáčatá, ktoré majú už celé generácie domov na vysokánskej jedli a červenom smreku. Hrdličky a drozdy už zase vyvádzajú svoje mláďatá z hniezd, učia ich lietať, aby raz, zakrátko, vyleteli z neho definitívne a niekde inde si založili svoje vlastné hniezda.

Nastal čas chemoterapie. Skoro ráno príst na onkológiu, na oddelenie ambulantnej chemoterapie, tak ako stovky iných pacientov, nalačno, na odber krvi, výsledky sú potrebné, aby sa vedelo, či pacient môže dostať infúziu s účinnými látkami na zlikvidovanie patologických buniek, ktoré v tele mohli zostať napriek operácii. Už podanie prvej infúzie ukázalo svoju silu... Moje telo zareagovalo extrémne stavom, ktorý si vyžadoval okamžitú hospitalizáciu.

Na okolnosti prijatia si nepamätám, manžel a dcéry ma údajne naložili do auta aj proti mojej vôli. Po dvoch dňoch nasadenej terapie sa mi v hlave postupne začalo vyjasňovať. Začala som vnímať láskavú starostlivosť svojej lekárky, nekonečne trpezlivých sestričiek, pracujúcich deň aj noc. Piaty deň od podania prvej chemoterapie sa mi začali uvoľňovať chumáče vlasov. Zvláštne, vôbec som nepanikárila, iba mi to bolo nepríjemné na krku. A tak sa moje drahé sestričky podujali na „zákrok“, ktorý ešte na internom oddelení nerobili.

Z chirurgie si požičali strojček na holenie, v kúpeľni okolo mňa natiahli plachtu a strihali, holili mi hlavu a chválili ma, akú mám peknú lebku, že keby som videla, aké všelijaké hrčovité lebky už videli...

Nikdy nezabudnem na úprimný smiech štyroch žien naprataných v maličkovej nemocničnej kúpeľni, tri sestričky a jedna pacientka. Chvíľami sme mali až záchvaty smiechu, takého oslobodzujúceho. Po oholení hlavy boli hodiny ležania pri infúziách neporovnateľne znesiteľnejšie.

Ozaj, a hudba... Vždy som milovala klasickú hudbu. Nie som žiadny znalec, skôr úplný amatér. Ešte aj v aute som vždy mala cédečká s áriami zo známych opier, naspievanými najlepšimi spevákmi, nahrávky symfonických diel od najrôznejších orchestrov. Za približne tridsať rokov, odkedy som si začala tieto cédečká kupovať, som si urobila na hudobného laika celkom slušnú zbierku. Vždy som si predstavovala, ako si raz budem sedieť a počúvať, a nielen po častiach

v aute, ale celé sklady a celé hodiny! Raz si na to všetko nájdem čas. A on zrazu prišiel. Nesedela som, ale ležala na nemocničnej posteli so slúchadlami na ušiach a počúvala, počúvala, počúvala... Aj po návrate domov, celé dni, týždne, mesiace, po chemoterapiách, absolvovala som ich pätnásťkrát, trápili ma bolesti všetkého druhu - ruky, nohy, nevoľnosť, všetky nechty na rukách aj nohách mi zliezli, koža mi na nich visela v zdrapoch, a manžel mi ju opatrne zostrihával, aby som si nezatrhla... Moja lekárka a jej kolegovia sa veľmi jednoducho vyjadrili, že ako lekár-zdravotník, zákonite musím „vychytať“ aj také nežiaduce účinky, aké sa uvádzajú iba v lekárskejších knihách.

Nie, nehrám sa na hrdinku, a ani nechcem, aby to tak vyznelo. Žila som zo dňa na deň... Pre seba, svoje deti, vnúčatá, mám ich šesť, veď najmladšia Gretka mala dva a pol mesiaca, keď mi diagnostikovali ochorenie, pre manžela, ktorý na mňa pozeral so strachom v očiach, aj keď tvrdil niečo iné. Varieval mi obyčajné zemiaky len so štipkou soli, polievky, vajíčka na mätko s nadrobeným chlebom. To bolo všetko, čo som bola schopná do seba dostať. Mala som horko v ústach a sama sebe som smrdela chémiou, hoci všetci tvrdili, že nič necítia. A bolesti, a krčie, a nevoľnosť, a dookola...

Už počas štvortýždňovej rekonvalescencie po operácii prsníka sa začali v mojej hlave rodíť plány. Aj v minulosti som si tak kompenzovala ťažké obdobia v mojom živote. Či to boli choroby, rodinné a partnerské krízy, pracovné problémy, postgraduálne štúdiá, atestácie, vždy sa vo mne prebudila kreativita, a s ňou aj kopec energie na najrôznejšie prerábky nášho domu.

Keď bolo času menej, napríklad pri učení, aspoň som popremiestňovala nábytok s vysvetlením, že tak sa mi lepšie učí. Často však išlo o veľké stavebné prerábky, ktoré už náš dom (mal vyše 40 rokov, keď sme ho kúpili) potreboval, aj napriek rozsiahlej rekonštrukcii urobenej po kúpe. Postupne ako mu pribúdali roky, bolo treba urobiť niečo veľmi potrebné, izolácie múrov, zateplenie, ale vždy som dostala nápad urobiť čosi nielen nevyhnutné, ale aj krásne. Manžel je stavbár a z duše tieto moje „osvietenia“ neznášal, zjavne mal toho dosť vo svojej práci. My tri „baby“ - dcéry a ja - sme vždy všetko zariadili tak, že keď večer prišiel z práce domov, bolo už urobené niečo, čo bolo treba dokončiť, a tak frflal, kritizoval, niekedy majstrom aj poradil, ale nakoniec bol s výsledkom vždy spokojný. Tak sa búrali a prekladali priečky, postavil naozaj krásny nadčasový kozub, urobila sa nová fasáda, nová kúpeľňa a tak dookola.

Túto moju vlastnosť (otecko ju volal vrtuľa v riti) poznajú všetci v rodine, aj naši priatelia a známi... Nebol rok, aby sa u nás aspoň niečo „malé“ nerobilo. A spomínam to tak podrobne preto, že aj keď ma prikvačila jedna z najťažších chvíľ v živote, rakovina, po počiatočnom šoku sa znovu vo mne prebudila stavbárska kreativita, obtelefonovala som známych majstrov, poradila sa s nimi, pripravila harmonogram prác, a napriek manželovmu zhrozenému výrazu tváre sa začalo búrať, búchať, prášiť a vrtať. Vždy večer a v noci, keď som nemohla spať, lebo som myslela na chorobu a prepadávala ma úzkosť, silou vôle som začala myslieť na to, čo sa bude na druhý deň budovať, aký materiál treba doplniť, a pomaly som sa utíšila, pomodlila a konečne zaspala.

Samozrejme, bolo veľa dní, keď som majstrom musela zavolať, že dnes to nepôjde, nejako nie som vo svojej koži. Videli moju holú hlavu aj slabosť, chápali to a prispôbovali sa môjmu stavu.

Stavebné úpravy sme dokončili v októbri. To bolo rečí a poznámok od mojej rodiny a priateľov, čo to stvára! Ani ja neviem, prečo som to stvárila, ale jedno viem, že tieto stavbárske aktivity mi tiež trochu pomáhali prežiť.

Najväčšiu hrôzu som mala z jedného...

Počas svojej lekárskej praxe som mala veľa pacientov s diagnózou rakoviny. Vždy, pri každom jednom som cítila zvláštny rešpekt a venovala som im veľa času a rozhovorov o živote aj o chorobe. Bolo pre mňa ťažké, keď sa mi niektorí zdôverili, že cítia, ako už idú svojim blízkym na nervy, ako im prekáža ich ochorenie, stonanie, potreba pomoci. Najhoršie to bolo u žien, ktoré celý život fungovali v rodine ako bezchybné motory, zabezpečujúce kompletný servis a zrazu to nejde, naopak, ony potrebujú pomôcť. Myslím si, že pre pacientov je práve tento pocit jeden z najťažších. Aj pre mňa bolo bolestivé, keď mi rozhovor s príbuznými pacientov vlastne potvrdil, že je to tak, že to nie je len pocit uboleného onkologického pacienta. Stávalo sa, že partneri v tých najhorších chvíľach doslova ušli pred bremenom pomáhať... Možno som mala podvedomý strach, aby som svojim blízkym nešla na nervy chorobou, svojim nevábnym výzorom, svojou slabosťou, v niektorých dňoch až bezmocnosťou, on bol možno spúšťačom všetkých tých pracovných aktivít v mesiacoch, keď som chodila na chemoterapiu. Rady, ako sa musím šetriť, mi úprimne liezli na nervy. Keď sa však moje telo ozvalo, ležala som bez pohybu aj niekoľko dní, sama, len s hud-